

Urszula Lisowska-Kożuch

Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945–1969. Część I. Biblioteki i archiwa

„Dziennik Polski” po raz pierwszy ukazał się w Krakowie 4 lutego 1945 r.¹ To pismo codzienne, mające w pierwszych latach powojennych aspiracje bycia dziennikiem ogólnopolskim i literackim jednocześnie, sporo uwagi poświęciło szeroko pojętej książce i jej instytucjom, takim jak wydawnictwa, księgarnie i biblioteki. W całym interesującym nas okresie w „Dzienniku Polskim” ukazało się 256 różnych wypowiedzi dotyczących wydawnictw, nieco mniej, bo 247 stanowiły teksty poruszające temat księgarń i antykwariatów, najwięcej jednak publikacji przeznaczono dla bibliotek i archiwów – 890. Łącznie na temat instytucji związanych z książką w latach 1945–1969 pisano 1393 razy.

Biblioteki i archiwa w latach 1945–1948

Na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945–1970 ukazało się wiele publikacji poświęconych bibliotekom i archiwom. W latach 1945–1948 opublikowano łącznie 212 różnych wypowiedzi poruszających te zagadnienia². W 1945 r. zanotowano 48 tego typu tekstów, w roku kolejnym ich liczba wzrosła do 70, w 1947 r. obniżyła się do 55, a w 1948 r. wynosiła 39.

---

¹ Jako „Dziennik Krakowski” ukazywał się od 25 stycznia 1945 r. Szerzej o „Dzienniku Polskim” m.in. w artykułach: U. Lisowska, *Dziennik Polski : 1945–1956*. [Cz. 1.] W: „Rocznik Historii Prasy Polskiej”. T. 4, z. 1 (2001), s. 117–171, eadem, *Dziennik Polski : 1945–1956*. Cz. 2. W: „Rocznik Historii Prasy Polskiej”. T. 4, z. 2 (2001), s. 97–127 oraz eadem, *Dziennik Polski w świetle ocen Wydziału Propagandy KW PPR i KW PZPR w Krakowie* : [streszcz.]. W: „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych PAN”. T. 45, z. 2 (lipiec–grudź. 2001), s. 72–75 (wyd. 2003).

² Do badań niniejszych wzięto pod uwagę wszystkie publikacje poruszające te tematy: artykuły, reportaże, informacje, notki, wzmianki, etc., niezależnie od ilości miejsca, jakie zajmowały w gazecie. Nie zajmowano się ich dziennikarskim zróżnicowaniem gatunkowym.

Tab. 1. Biblioteki i archiwa na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945–1948

Rok	Biblioteki i archiwa (liczba publikacji)
1945	48
1946	70
1947	55
1948	39
łącznie	212

Źródło: obliczenia własne

Pierwsze wypowiedzi dotyczące bibliotek pojawiły się tuż po wojnie i dotyczyły strat, ratowania, odzyskiwania i odnajdywania różnorodnych zbiorów. Według publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” Inspektorat Szkolny Miejski w Krakowie wydawał kwestionariusze w celu zgłoszenie strat i szkód bibliotecznych³, gdyż, jak wówczas szacowano, straty w księgozbiorach polskich wynosiły około 80% stanu przedwojennego.

W celu ratowania pozostałych zbiorów powołano w Krakowie Wojewódzką Komisję Ochrony Mienia Kulturalnego, a zarządzeniem Ministra Oświaty Biblioteka Jagiellońska objęła kierownictwo nad zabezpieczaniem zbiorów bibliotecznych na terenie województwa krakowskiego, kieleckiego i rzeszowskiego⁴. Zarząd Główny Bibliotek Polskich na województwa krakowskie, rzeszowskie i kieleckie wkrótce zabezpieczył 60 bibliotek dworskich liczących ponad 100 tys. tomów⁵. W Warszawie, w wyniku akcji Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej mającej na celu zbieranie i zabezpieczanie książek na terenie północnej dzielnicy miasta zebrano 50 tys. tomów⁶.

W „Dzienniku Polskim” pisano o ratowaniu poniemieckich księgozbiorów i pomocy naukowych przez Wojewódzkie Biuro ds. Archiwalnych i Bibliotecznych w Bydgoszczy⁷, informowano o toczących się rozmowach na temat konieczności rewindykacji z Niemiec bibliotek i pomocy naukowych⁸, o odnalezieniu miliona książek wywiezionych przez Niemców z różnych bibliotek polskich w podziemiach kościołów w Poznaniu⁹.

³ *Zgłoszenia strat i szkód bibliotecznych*, ibidem, 1945, nr 318, s. 4.

⁴ *Ratujmy książkę!*, ibidem, 1945, nr 82, s. 4.

⁵ (A), *Zabezpieczenie 60 bibliotek dworskich*, ibidem, 1945, nr 169, s. 6.

⁶ *50000 książek z północnej dzielnicy Warszawy*, ibidem, 1945, nr 295, s. 3.

⁷ *Uratowane dzieła naukowe*, ibidem, 1945, nr 135, s. 6, dod. „Nauka i Wiedza”.

⁸ *Na Dolnym Śląsku powstaje największy ośrodek nauki polskiej*, ibidem, 1945, nr 204, s. 3.

⁹ *Milion książek znaleziono w Poznaniu*, ibidem 1945, nr 106, s. 1.

W pierwszym okresie powojennym pojawiły się również artykuły omawiające polskie zbiory publiczne¹⁰, potrzeby bibliotek i archiwów¹¹ i prośby skierowane do czytelników o zwrot książek do bibliotek¹². W 1945 r. alarmowano, że w bibliotekach podniesiono ceny abonamentu, wprowadzono opłaty za książki nadliczbowe, kaucje za książki cenniejsze, naukowe, podróźnicze itp.¹³ Autorka artykułu, Maria Myrkówna, zastanawiała się, co się stanie z polskim czytelnictwem, uważała bowiem, że wielu osób nie było stać na płaćenie abonamentu i pragnęła, żeby biblioteki państwowe były bezpłatne. Również Marian Podkowiński w swoich felietonach pisał o losie książek w Warszawie podczas wojny, a następnie, tuż po wyzwoleniu, sprzedaży książek z bibliotek na straganach. Jego oburzenie wzmagał fakt, że w owym czasie biblioteki „świeciły pustkami”¹⁴. W późniejszym okresie ważnym wydarzeniem było uzyskanie w 1946 r. przez przewodniczącego komitetu odbudowy kultury i oświaty w Polsce prof. Bohdana Zawadzkiego 50.000 dolarów dotacji z funduszy Rockefellera na zakup książek dla bibliotek polskich¹⁵.

Ziemie Zachodnie stanowiły ważny punkt w działaniach polskich władz: na pierwszym posiedzeniu Wydziału Informacji i Propagandy przy Zarządzie Okręgowym PZZ w Krakowie omówiono m.in. kwestię bibliotek na tych terenach. Z powodu braku książek proszono społeczeństwo o ofiarowywanie zbędnych książek¹⁶.

Stosunkowo szybko zaczęto pracować nad stworzeniem odpowiednich aktów prawnych regulujących sprawę bibliotek. Na łamach „Dziennika Polskiego” pisano:

Rząd demokratycznej Polski Ludowej doceniając znaczenie istnienia bibliotek oraz racjonalnie rozbudowanej sieci bibliotecznej przystąpił [...] do realizowania hasła: Przez oświatę do najpełniejszego rozwoju i dobrobytu mas ludowych

w związku z tym 17.04.1946 r. przyjęto *Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*¹⁷. Wkrótce po zatwierdzeniu *Dekretu* przez KRN kuratoria przystąpiły do prac organizacyjnych, czego przykładem może być kurs bibliotekarski dla pracowników bibliotek powiatowych i miejskich województwa, zorganizowany przez Kuratorium krakowskie¹⁸. Jeszcze przed ogłoszeniem *Dekretu* zaczęto wprowadzać w życie plan realizacji sieci bibliotecznej, i tak, przykładowo, w 1945 r. zorganizowano sieć bibliotek wojewódzkich, w 1946 r. sieć bibliotek powiatowych, w 1947 tworzone sieć bibliotek gminnych, w 1948 planowano zorganizowanie bibliotek gromadzkich. W tym miejscu należy wspomnieć, że listę księgozbiorów biblioteki

¹⁰ T. Dobrowolski, *Polskie zbiory publiczne*, ibidem, 1945, nr 29, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹¹ I. Barowa, *Najpilniejsze potrzeby bibliotek i archiwów*, ibidem, 1945, nr 174, s. 3, dod. „Nauka i Wiedza”.

¹² *wz, O powrót książek*, ibidem, 1945, nr 168, s. 4.

¹³ M. Myrkówna, *Nie wolno zamykać dostępu do książek*, ibidem, 1945, nr 145, s. 5.

¹⁴ M. Podkowiński, *Dyżans Warszawski*, ibidem, 1945, nr 285, s. 3.

¹⁵ *50000 dolarów na książki dla polskich bibliotek*, ibidem, 1946, nr 202, s. 2.

¹⁶ *Wyzwolone ziemie czekają na polską książkę*, ibidem, 1945, nr 46, s. 4.

¹⁷ S. Białas, *Zwycięstwo książki*, ibidem, 1947, nr 120, s. 1.

¹⁸ M.B., *Rola bibliotekarzy terenowych*, ibidem, 1946, nr 312, s. 7.

gminnej opracowała Zofia Nałkowska¹⁹. W 1948 r. w Ministerstwie Oświaty odbyła się konferencja poświęcona sprawom organizacji krajowej sieci bibliotecznej i organizowaniu 1500 bibliotek gminnych. Książki do tych bibliotek w kompletach liczących po 500–600 tomów miały zostać zakupione przez Ministerstwo Oświaty, a poszczególne gminy miały zająć się oprawą książek i wydatkami związanymi z prowadzeniem biblioteki²⁰. W latach późniejszych wprowadzono obowiązkową rejestrację bibliotek i wypożyczalni książek, której celem było zaznajomienie społeczeństwa oraz władz z ilością i stanem księgozbiorów²¹.

Od 1948 r. działał Komitet Upowszechniania Książki, powołany 6 marca uchwałą Komitetu ds. Kultury przy Radzie Ministrów, do którego zadań należało upowszechnienie „wśród szerokich mas pracujących najwybitniejszych dzieł polskich i zagranicznych autorów”, a także „uaktywnienie istniejących już bibliotek wiejskich i miejskich oraz uruchomienie nowych punktów bibliotecznych w ilości 20 000”²².

Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano o wizytach bibliotekarzy z zagranicy, m.in. do Krakowa przyjechał K. Krogh-Jeusen, dyrektor Biblioteki Komunalnej w Kopenhadze²³, a do Poznania, z ramienia UNESCO w celu zapoznania się z naszym bibliotekarstwem, przybył Dyrektor MBP w Baltimore²⁴.

Wiele publikacji dotyczyło konkretnych bibliotek: poruszając temat Biblioteki Jagiellońskiej początkowo informowano o trwających tam pracach, którym, jak pisało, brakowało rozmachu, ponieważ uruchomiono tylko czytelnię dla małej grupy naukowców²⁵. Nieco później BJ ustaliła miejsce magazynowania swoich zbiorów wywiezionych przez Niemców i w związku z koniecznością ich przewiezienia apelowała do władz wojskowych, cywilnych i przedsiębiorstw prywatnych o wypożyczenie samochodów ciężarowych²⁶. Pracownicy biblioteki prosili także swoich czytelników o zwrot wypożyczonych książek²⁷. Na łamach „Dziennika Polskiego” padło pytanie pod adresem Zarządu m. Krakowa dlaczego prąd włączany był tylko do godz. 18, skoro lektoria BJ czynne były do godz. 20²⁸. W sprawie biblioteki alarmował poseł na Sejm dr Bolesław Drobner: ponieważ gmach BJ nie został przed wojną wykończony – wymagał remontu, jednak Ministerstwo Oświaty odmówiło przydzielenia na ten cel kredytu, ponadto brakowało pracowników. Dr Drobner oczekiwał odpowiedzi i pomocy w ratowaniu BJ²⁹.

W „Dzienniku Polskim” niejednokrotnie przedstawiano historię Miejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie. Z analizy publikacji wynika, że już w 1907 r. historyk K. Bartoszewicz domagał się utworzenia publicznej czytelnicy i biblioteki. W 1932 r.

¹⁹ *Biblioteka w każdej gromadzie*, ibidem, 1947, nr 313, s. 5.

²⁰ *1500 nowych bibliotek gminnych*, ibidem, 1948, nr 194, s. 1.

²¹ (Ł), *Rejestracja bibliotek*, ibidem 1948, nr 52, s. 4.

²² *20000 nowych punktów bibliotecznych*, ibidem, 1948, nr 339, s. 1.

²³ *Bibliotekarze duńscy w Krakowie*, ibidem, 1947, nr 280, s. 4.

²⁴ (Si), *Bibliotekarz z Baltimore w Poznaniu*, ibidem, 1947, nr 201, s. 4.

²⁵ *Usprawnić Bibliotekę Jagiellońską*, ibidem, 1945, nr 54, s. 4.

²⁶ *Ratujmy zbiory polskie*, ibidem, 1945, nr 190, s. 5.

²⁷ *Zwróćcie książki do Biblioteki Jagiellońskiej*, ibidem, 1945, nr 21, s. 4.

²⁸ *Dlaczego wyłącza się światło Bibliotece Jagiellońskiej*, ibidem, 1946, nr 281, s. 5.

²⁹ *Ratujmy Bibliotekę Jagiellońską*, ibidem, 1947, nr 81, s. 1.

figurowała w wykazie bibliotek oświatowych „namiastka” przyszłej Biblioteki Publicznej pod nazwą „Książnica Publiczna im. dr Bandrowskiego w Krakowie”, która po wojnie znalazła się, wraz z innymi depozytami, przy Bibliotece Muzeum Przemysłowego i, jak pisano, była wówczas księgozbiorem martwym. Wiele artykułów dotyczyło problemów, z jakimi musiała się borykać przyszła Miejska Biblioteka Publiczna: „ze sprawą organizacji biblioteki jako centrali sieci Miejskich Bibliotek Publicznych dłużej zwlekać nie można i nie wolno”³⁰ – czytamy m.in. w „Dzienniku Polskim”. Po wojnie ogłoszono konkurs na dyrektora biblioteki, ale początkowo nie ogłoszono wyników, później dyrektorem MBP w Krakowie został dr Józef Korpała i zarząd Miejski przystąpił wreszcie do prac zmierzających do uruchomienia biblioteki³¹.

Wiele informacji dotyczyło Biblioteki Narodowej w Warszawie: proszono drukarzy o przysyłanie egzemplarza obowiązkowego³², pisano o pracach w BN przy segregowaniu i porządkowaniu książek, które Niemcy spakowali w paczki, przeznaczając je do wywiezienia³³. Apelowano do społeczeństwa o ofiarowanie różnych druków, rękopisów i map, ponieważ po wojnie odnotowano w zbiorach duże braki, a niektóre działy zostały wręcz zniszczone przez Niemców³⁴. W 1948 r. Polska Misja Wojskowa w Berlinie ofiarowała BN w Warszawie bibliotekę Stowarzyszenia Świętej Barbary z Westfalii, zawierającą szereg druków śląskich i pomorskich z końca XIX wieku³⁵.

Sporo miejsca zajęły publikacje poświęcone Miejskiej Bibliotece Publicznej w Warszawie: jej zbiorom, w których znalazły się m.in. białe kruki, takie jak rękopiśmienna mapa Pomorza z 1659 r., rękopisy Bolesława Prusa, Józefa I. Kraszewskiego³⁶, organizowanej przez nią wystawie pn. „Książka ocalona”³⁷, ogłoszonych przez tę bibliotekę kursach bibliotekarskich dla bibliotekarzy niezawodowych oraz dla osób prowadzących biblioteki szkolne i związkowe³⁸. Nie zapomniano o Bibliotece Ossolineum, jak donoszono w „Dzienniku Polskim” w 1947 r. władze radzieckie przekazały Polsce transport zbiorów Ossolineum liczący około 67.400 tomów książek, których odbiór nastąpił w Medyce koło Przemyśla³⁹. Wśród zbiorów warszawskich, przewiezionych i włączonych w zbiory Ossolineum we Wrocławiu znaleziono rękopis *Pana Tadeusza*, który wcześniej znajdował się w zbiorach BN⁴⁰.

Wiele pisano o otwarciu nowych bibliotek, np. w 1946 r. przy Zarządzie Głównym Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego w Warszawie otwarto Centralną

³⁰ J. Kor., *O Miejską Bibliotekę Publiczną w Krakowie*, ibidem, 1945, nr 287, s. 4.

³¹ *Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, ibidem, 1946, nr 121, s. 9.

³² *[Przesyłać druki Bibliotece Narodowej...]*, ibidem, 1945, nr 135, s. 6, dod. „Nauka i Wiedza”.

³³ *Praca w Bibliotece Narodowej*, „Dziennik Polski”, 1945, nr 178, s. 3.

³⁴ *Apel Biblioteki Narodowej w Warszawie do społeczeństwa*, ibidem, 1946, nr 57, s. 4.

³⁵ *Dar dla Biblioteki Narodowej w Warszawie*, ibidem, 1948, nr 50, s. 4.

³⁶ *Odzyskano bezcenne dzieła Biblioteki Publicznej*, ibidem, 1945, nr 288, s. 4.

³⁷ *W rocznicę uruchomienia Czytelni Biblioteki Publicznej*, ibidem, 1945, nr 304, s. 4.

³⁸ *[Kurs dla bibliotekarzy]*, ibidem, 1947, nr 314, s. 3.

³⁹ *Wyjazd po księgozbiór Ossolineum*, ibidem, 1947, nr 71, s. 3.

⁴⁰ *Odnalezienie rękopisu „Pana Tadeusza”*, ibidem, 1947, nr 145, s. 2.

Bibliotekę TUR⁴¹, w tymże roku SWO „Czytelnik” zorganizowała na terenie powiatów Dolnego Śląska pierwsze ruchome biblioteki⁴², w 1947 r. nastąpiło otwarcie biblioteki Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, liczącej 400 000 tomów⁴³, a koło Tarnobrzega otwarto bibliotekę publiczną z czytelnią czasopism, której podstawę księgozbioru stanowiły dzieła ze zbiorów Tarnowskich⁴⁴. Pojawiły się również artykuły o Bibliotece Załuskich⁴⁵, reportaże z wizyty w Centralnej Bibliotece Pedagogicznej w Krakowie⁴⁶, wywiady z byłym dyrektorem Ossolineum, Jerzym Borejszą, poruszające temat rewindykacji skarbów kultury ze Wschodu i powrotu zbiorów lwowskiego Ossolineum⁴⁷. Z zadowoleniem przyjęto fakt, że do Biblioteki w Kórniku wracają zbiory muzealne i biblioteczne, np. rękopis II cz. *Dziadów* Mickiewicza⁴⁸.

Pojawiło się wiele próśb o ofiarowywanie książek na tworzenie nowych lub odrestaurowanie istniejących bibliotek, np. Polska YMCA, chcąc odbudować swoje biblioteki, zwróciła się do społeczeństwa z prośbą o składanie na ten cel książek⁴⁹, w Warszawie Instytut Fryderyka Chopina przystąpił do wskrzeszenia biblioteki i archiwum i także prosił o dary czyli materiały i książki dotyczące kompozytora⁵⁰. Te i inne apele nie pozostawały bez odzewu, czego przykładem jest przekazanie przez Prezydium OKZZ 50 tys. książek na rzecz biblioteki, która miała się mieścić w Pałacu „Pod Baranami”⁵¹.

Sporo publikacji dotyczyło bibliotek stacji naukowych znajdujących się zarówno w kraju, jak i za granicą, np. pisano o Stacji Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności w Rzymie, która rozwinęła się z tzw. Ekspedycji Rzymskiej przysyłanej przez Akademię w 1885 r. w celu badania dokumentów Archiwum Watykańskiego odnoszących się do Polski. Podstawą tej biblioteki, jak czytamy w artykule, były zbiory rodzin Michałowskich, Gubrynowiczów, Lanckorońskich⁵². Z kolei w Cieplicach-Zdroju znajdowała się Biblioteka Schaffgotschów, a w niej 80 tys. tomów i druków odnoszących się do Śląska. Instytut Śląski zorganizował, wykorzystując zbiory biblioteki, stację naukową z czytelnią i pracownią, jednak z powodu braku książek w języku polskim zwracał się do społeczeństwa z prośbą o nadsyłanie wydawnictw i książek w języku ojczystym⁵³.

⁴¹ *Otwarcie Centralnej Biblioteki TUR*, ibidem, 1946, nr 101, s. 3.

⁴² *Biblioteki ruchome*, ibidem, 1946, nr 99, s. 5.

⁴³ *Jedna z największych bibliotek w Polsce*, ibidem, 1947, nr 113, s. 4.

⁴⁴ [*Otwarcie biblioteki w Pałacu Dzikowskim...*], ibidem, 1947, nr 123, s. 5.

⁴⁵ J. Korpała, *200-lecie najstarszej biblioteki publicznej w Polsce*, ibidem, 1946, nr 203, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁴⁶ S. Peters, *Naród bez biblioteki – to twierdza bez broni*, „Dziennik Polski”, 1946, nr 120, s. 4.

⁴⁷ *Ossolineum – do Wrocławia*, ibidem, 1946, nr 178, s. 3.

⁴⁸ (gw), *Kórnik powraca do dawnej roli*, ibidem, 1945, nr 204, s. 3.

⁴⁹ *Polska YMCA tworzy nowe biblioteki*, ibidem, 1945, nr 30, s. 2.

⁵⁰ *W sprawie biblioteki Instytutu Fryderyka Chopina*, ibidem, 1947, nr 45, s. 3.

⁵¹ *Biblioteka OKZZ*, ibidem, 1948, nr 65, s. 4.

⁵² (M.W.), *Biblioteka polska w Rzymie*, ibidem, 1946, nr 329, s. 3.

⁵³ *Biblioteka Schaffgotschów czeka na polskie książki*, ibidem, 1947, nr 56, s. 5.

Nie pominięto wiadomości o bibliotekach zagranicznych, zwłaszcza o Bibliotece Publicznej im. Lenina w Moskwie⁵⁴, której początek stanowił prywatny księgozbiór hrabiego Rumiancewa (30 tys. tomów). W 1925 r. Muzeum Rumiancewa przekształcono w Bibliotekę Publiczną im. Lenina, której księgozbiór w 1946 r. zawierał około 10 mln tomów książek i czasopism, 2,5 mln arkuszy rękopisów i inne cenne dzieła, np. ewangelię z XII wieku⁵⁵. W 1948 r. podano informację, że biblioteka ta posiadała 11 mln książek i zainstalowano w niej kolejkę liniową przewożącą książki z magazynu do wypożyczalni i czytelnicy⁵⁶.

W bibliotekach odbywały się liczne odczyty, spotkania, wystawy, które również stały się przedmiotem uwagi redaktorów „Dziennika Polskiego”, np. w Bibliotece Jagiellońskiej odczyt pt. *Dekret o bibliotekach* zorganizowało koło krakowskie Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich⁵⁷, w związku z otwarciem biblioteki dla pracowników ubezpieczalni społecznej w Krakowie odbył się poranek poświęcony Juliuszowi Słowackiemu⁵⁸, z okazji 90. rocznicy śmierci Adama Mickiewicza biblioteka w Świerdłowsku zorganizowała wystawę dzieł i pamiątek po poecie⁵⁹, w wypożyczalni biblioteki miejskiej w Bydgoszczy otwarto wystawę rękopisów i autografów Feliksa Nowowiejskiego⁶⁰, w BJ wystawę rękopisów z XII–XIV w. (inkunabuły i pierwodruki polskie), a w Muzeum Przemysłowym wystawę Nowej Książki Polskiej⁶¹. Ponadto w bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego czynna była Wystawa Książki Warszawskiej, obejmująca książki w Warszawie i druki warszawskie od XVII wieku⁶², we wrocławskim Ossolineum zorganizowano wystawę pt. „Literatura polska w rękopisach Ossolineum”, obejmującą m.in. rękopisy *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Księgi ubogich* Jana Kasprowicza, autografy utworów Władysława Stanisława Reymonta, Stefana Żeromskiego, które w ramach rewindykacji powróciły ze Lwowa wraz z Biblioteką Ossolineum do Wrocławia⁶³.

Na łamach „Dziennika” poruszano również temat archiwów, np. Związek Literatów Polskich próbował utworzyć Archiwum Literatury Podziemnej⁶⁴, donoszono o planach związanych z Archiwum Miejskim w Warszawie i podjętych tam pracach⁶⁵, 70-leciu Archiwum Państwowego w Krakowie⁶⁶, a także o archiwum M. Gorkiego, założonym w 1937 r. w Moskwie⁶⁷.

⁵⁴ *20-lecie im. Lenina w Moskwie*, ibidem, 1945, nr 5, s. 2.

⁵⁵ J. Dembowski, *Sto tysięcy „białych kruków” w Bibliotece Publicznej im. Lenina w Moskwie*, ibidem, 1946, nr 105, s. 3.

⁵⁶ *[Państwowa biblioteka im Lenina]*, ibidem, 1948, nr 128, s. 1.

⁵⁷ *[Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich...]*, ibidem, 1946, nr 324, s. 3.

⁵⁸ *[Poranek poświęcony Słowackiemu...]*, ibidem, 1945, nr 263, s. 3.

⁵⁹ *[Wystawa utworów Mickiewicza w Świerdłowsku...]*, ibidem, 1945, nr 282, s. 2.

⁶⁰ *Wystawa rękopisów F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy*, ibidem, 1946, nr 29, s. 4.

⁶¹ *Dwie ciekawe wystawy książek*, ibidem, 1946, nr 121, s. 9.

⁶² *Wystawa książki w stolicy*, ibidem, 1946, nr 125, s. 6.

⁶³ *Wystawa „Literatura polska w rękopisach Ossolineum”*, ibidem, 1947, nr 268, s. 3.

⁶⁴ *Archiwum Literatury Podziemnej*, ibidem, 1945, nr 58, s. 3, dod. „Walka”.

⁶⁵ *Archiwum Miejskie*, „Dziennik Polski”, 1945, nr 290, s. 4.

⁶⁶ *Jubileusz Archiwum Państwowego*, ibidem, 1948, nr 250, s. 6.

⁶⁷ *Archiwum Maksyma Gorkiego*, ibidem, 1946, nr 168, s. 6, dod. „Sprawy Słowiańskie”.

Biblioteki i archiwa w latach 1949–1956

W wymienionych latach ukazało się łącznie 259 publikacji dotyczących bibliotek i archiwów, najwięcej informacji i artykułów – po 44 pojawiło się w latach 1953–1954, nieco mniej, bo 40 w 1949 r., 31 w 1955 r., 30 w 1950 r., po 26 w latach 1952 i 1956. Najmniej tego typu tekstów odnotowano w 1951 r. – 18.

Tab. 2. Biblioteki i archiwa na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949–1956

Rok	Biblioteki i archiwa (liczba publikacji)
1949	40
1950	30
1951	18
1952	26
1953	44
1954	44
1955	31
1956	26
łącznie	259

Źródło: obliczenia własne

W interesującym nas czasie kontynuowano walkę z analfabetyzmem, dlatego w celu zapobiegania analfabetyzmowi wtórnemu organizowane były zespoły dobrego czytania dla wszystkich, którzy nie mogli kontynuować nauki po kursie początkowym. W 1949 r. władze szkolne ogłosiły, że w każdej gromadzie zostaną uruchomione czytelnia, punkt biblioteczny oraz zespoły czytelnicze⁶⁸. Nadal trwała rozbudowa bibliotek, na łamach „Dziennika Polskiego” informowano m.in., że w 1949 r. w powiecie krakowskim istniało 109 bibliotek szkolnych, 13 bibliotek gminnych, 90 punktów bibliotecznych i 23 bibliotek różnych organizacji⁶⁹. Naczelna Dyrekcja Funduszu Wczasów Pracowniczych również starała się o powiększenie zbiorów bibliotek i organizowanie nowych w domach wypoczynkowych (w 1949 r., wg publikacji zamieszczonych w „Dzienniku”, ośrodki wczasowe posiadały ogółem 43 tys. książek⁷⁰). W 1950 r. Naczelna Organizacja Techniczna, w związku z akcją popularyzacji wiedzy technicznej, zorganizowała na terenie kraju sieć bibliotek technicznych⁷¹. Jednym z zadań związków zawodowych było rozszerzenie sieci bibliotek zakładowych, a przez to propagowanie i zaznajomienie robotników z współczesną literaturą – w związku z tym sekretariat CRZZ podjął uchwałę o etatach związkowych dla bibliotekarzy w zakładach pracy⁷². W 1953 r. podawano informację, że

⁶⁸ *W każdej gromadzie biblioteka i czytelnia*, „Dziennik Polski”, 1949, nr 325, s. 4.

⁶⁹ *Wieś chętnie czyta*, ibidem, 1949, nr 24, s. 5.

⁷⁰ *43 tysiące książek w Domach Wypoczynkowych*, ibidem, 1949, nr 212, s. 5.

⁷¹ *Nowe biblioteki techniczne*, ibidem, 1950, nr 14, s. 5.

⁷² (mL), *Usprawnienie pracy bibliotek zakładowych*, ibidem, 1951, nr 23, s. 6.

w Polsce istniało ponad 4200 bibliotek publicznych, w których znajdowało się łącznie około 16 500 000 tomów oraz 24 tys. punktów bibliotecznych, w tym 22 tys. na wsi⁷³.

W różnych miejscach odbywały się liczne zjazdy, konferencje, kongresy poruszające zagadnienia polskiego bibliotekarstwa: w ramach przygotowań do I Kongresu Nauki Polskiej obradowała w Krynicy konferencja przedstawicieli bibliotek naukowych, wojewódzkich i miejskich z całego kraju (omawiano tu rolę i zadanie polskiego bibliotekarstwa jako czynnika pomocnego w realizacji Planu 6-letniego)⁷⁴, a w I Krajowym Zjeździe Absolwentów Szkół Bibliotekarskich w Krakowie wzięło udział około 250 pracowników bibliotek⁷⁵. Na łamach „Dziennika Polskiego” pisano również o kursach bibliotekarskich, np. o kursie dla kierowników bibliotek gminnych w Wiśle, który zorganizował referat bibliotek przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego⁷⁶.

Tak jak w poprzednim okresie przypomiano, że biblioteki, które posiadały powyżej 50 tomów, musiały być zarejestrowane w prezydium Miejskiej Rady Narodowej, zaś nowo organizowane biblioteki należało rejestrować przed ich uruchomieniem⁷⁷, ponadto były zobowiązane złożyć sprawozdania roczne⁷⁸.

W nr 26. „Dziennika Polskiego” z 1956 r. zagajono dyskusję „O bibliotecznych balastach”, poruszając m.in. problem tzw. martwych pozycji oraz powstających „dzikich bibliotek” – bez odpowiedniego lokalu i wyszkolonych bibliotekarzy⁷⁹.

Wiele informacji dotyczyło konkretnych bibliotek, np. wspomiano o problemach Biblioteki Jagiellońskiej, w której brakowało miejsc w magazynach, nowych szafek na katalogi, nie działała klimatyzacja⁸⁰, w czytelnich było bardzo zimno, gdyż temperatura wynosiła 10–12 stopni, a w magazynach i na wyższych piętrach około 5 stopni⁸¹. Pojawiły się również dobre wiadomości: Biblioteka Jagiellońska otrzymała dar od rządu czeskiego w postaci rękopisu dzieła Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium*⁸², a w swoich zbiorach posiadała wiele cennych druków, np. inkunabuł z końca XV wieku czyli encyklopedię napisaną przez Żyda Pawła z Pragi. Na jednej ze stron encyklopedii znajdowała się czarna plama, jak wierzone, odcisk ręki diabła, z którym Twardowski prowadził rozmowy⁸³.

---

⁷³ Kr. Zb., *Młodzi bibliotekarze obradują nad założeniami czytelnictwa w Polsce Ludowej*, ibidem, 1953, nr 155, s. 2.

⁷⁴ *Konferencja bibliotekarzy*, ibidem, 1951, nr 51, s. 2.

⁷⁵ Kr. Zb., *Młodzi bibliotekarze obradują nad założeniami czytelnictwa w Polsce Ludowej*, ibidem, 1953, nr 155, s. 2.

⁷⁶ H. P., *„Książka to wspinała rzecz” – tak głosi pieśń bibliotekarzy*, ibidem, 1949, nr 324, s. 4.

⁷⁷ *Rejestracja bibliotek*, ibidem, 1953, nr 246, s. 6.

⁷⁸ *Zarządcom bibliotek – do wiadomości*, ibidem, 1950, nr 155, s. 4.

⁷⁹ (bg), *O bibliotecznych balastach*, ibidem, 1956, nr 29, s. 3.

⁸⁰ (ZZ), *W sprawie Biblioteki Jagiellońskiej*, ibidem, 1953, nr 281, s. 4.

⁸¹ (k), *W Jagiellonce szczękają zębami*, ibidem, 1954, nr 35, s. 4.

⁸² *Uroczyście przekazanie rękopisu dzieła Kopernika narodowi polskiemu*, ibidem, 1956, nr 165, s. 1.

⁸³ A. Brayer, *„Księga 20 sztuk” znana „Księgą Twardowskiego”*, ibidem, 1951, nr 207, s. 4.

Sporo miejsca, tak jak w poprzednich latach, poświęcono Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie. Na łamach gazety pisano o organizacji bibliotek publicznych miasta Krakowa: w 1952 r. było już 9 bibliotek dzielnicowych i 105 punktów, posiadających łącznie 75 tys. tomów i około 12 tys. czytelników⁸⁴ (w tymże roku otwarto również pierwszą bibliotekę dziecięcą⁸⁵), w 1953 r. informowano, że MBP w Krakowie miała już 14 dzielnicowych bibliotek i czytelni oraz 109 punktów bibliotecznych, w których 22 tys. osób wypożyczało 433 tys. woluminów⁸⁶, w 1954 r. MBP liczyła 17 bibliotek dzielnicowych, 2 punkty biblioteczne specjalne dla młodzieży, 60 stałych punktów bibliotecznych i 40 bibliotek specjalnych w zakładach pracy i świetlicach⁸⁷, ponadto w 1954 r. MBP przeznaczyła jedną z bibliotek dzielnicowych na bibliotekę dla dzieci i młodzieży do lat szesnastu⁸⁸. Gdy na I Ogólnopolskim Zjeździe Bibliotekarzy wysunięto wniosek, by przy każdej placówce bibliotecznej zorganizować koła przyjaciół bibliotek, MBP szybko przystąpiła do organizowania tychże kół⁸⁹.

Wspominano również inne biblioteki, np. z informacji drukowanych w „Dzienniku Polskim” czytelnik mógł dowiedzieć się o tym, że Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu posiadała pierwszą edycję kroniki Macieja Miechowity z 1519 r., wydaną przez Hieronima Wietora, która, jak czytamy w gazecie, zawierała słowa krytyki i prawdy o członkach dynastii jagiellońskiej i senatu oraz magnatach⁹⁰, że Centralna Biblioteka Związków Zawodowych Robotników i Pracowników Rolnych w Warszawie przekazała Państwowym Gospodarstwom Rolnym na Żuławach 80 bibliotek 50-tomowych⁹¹, biblioteka AGH w 1956 r. liczyła co prawda 95 tys. tomów, ale w czytelni było tylko 60 miejsc⁹², Biblioteka Wyższej Szkoły Ekonomicznej dwa lata wcześniej posiadała około 50 tys. tomów⁹³, zaś księgozbiór Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w 1954 r. liczył około 100 tys. tomów⁹⁴.

Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano o nowo otwieranych bibliotekach, np. pierwszej bibliotece dzielnicowej w Krakowie⁹⁵, Bibliotece Miejskiej w Trzebini⁹⁶, o oddaniu lokali dla bibliotek (np. z okazji święta 1 Maja) w Skomielnej

⁸⁴ *Każda dzielnica miasta powinna mieć bibliotekę*, ibidem, 1952, nr 226, s. 6.

⁸⁵ *Biblioteka publiczna otwiera pierwszą bibliotekę dziecięcą*, ibidem, 1952, nr 6, s. 3.

⁸⁶ *100.000 tomów zawiera księgozbiór Miejskiej Biblioteki Publicznej*, ibidem, 1953, nr 13, s. 6.

⁸⁷ *135.000 tomów – 25.500 czytelników*, ibidem, 1955, nr 6, s. 4.

⁸⁸ *Specjalna biblioteka dla młodzieży*, ibidem, 1954, nr 219, s. 6.

⁸⁹ *Powstaną koła przyjaciół bibliotek*, ibidem, 1956, nr 69, s. 4.

⁹⁰ *Kronika Macieja Miechowity – cenny zabytek uniwersytetu w Toruniu*, ibidem, 1949, nr 7, s. 2.

⁹¹ *Biblioteki dla robotników rolnych*, ibidem, 1949, nr 310, s. 3.

⁹² *Notujemy*, ibidem, 1956, nr 17, s. 4.

⁹³ *Notujemy*, ibidem, 1954, nr 216, s. 4.

⁹⁴ *Notujemy*, ibidem, 1954, nr 241, s. 4.

⁹⁵ *Pierwsza biblioteka dzielnicowa w Krakowie*, ibidem, 1949, nr 16, s. 1.

⁹⁶ (e.z.), *Miasto, które lubi czytać*, ibidem, 1950, nr 21, s. 7.

Białej i Jaroszowcu oraz propozycjach uruchomienia biblioteki w Grojcu koło Oświęcimia⁹⁷.

Krytycznie oceniano prywatne wypożyczalnie, m.in. wypożyczalnię „Wiktoria”, w której znajdowały się, jak pisano, liczne kryminały, książki Lidii Czarskiej i Ireny Zarzyckiej: „idiotycznie cliwe i głupie pensjonarskie powieści”. Z powodu takich wypożyczalni, zdaniem autora artykułu, „ludzie czytali byle co”⁹⁸.

Z informacji prasowych wynikało, że podobnie jak w okresie poprzednim biblioteki organizowały różne imprezy kulturalne: odczyty (np. o Julianie Tuwimie mówiła w MBP Hanna Mortkowicz-Olczakowa⁹⁹), wieczory literackie (m.in. cykl pt. „Pisarz i czytelnik”, w którym udział wzięli m.in. Karol Bunsch¹⁰⁰ i Stefan Otwinowski¹⁰¹), konkursy (np. biblioteki brały udział w ogólnopolskim konkursie o tytuł najlepszej biblioteki, świetlicy i Domu Kultury¹⁰²) oraz spotkania autorskie z czytelnikami (m.in. z Witoldem Zechenterem¹⁰³, Janem Wiktorem¹⁰⁴, Adamem Włodkiem¹⁰⁵).

Zauważono, że w „Dzienniku Polskim” często informowano o licznych wystawach organizowanych przez biblioteki bądź eksponowanych w lokalach bibliotek: przykładowo Biblioteka Jagiellońska urządziła wystawę z okazji 350-lecia wydania przekładu polskiego Biblii ks. Wujka¹⁰⁶, następnie wystawę pt. *Polska myśl demokratyczna w XVIII i na początku XIX wieku*¹⁰⁷. Kolejny pokaz zorganizowano dla „zobrazowania życia Stalina, jego twórczości naukowej i dzieła urzeczywistnionego w praktyce”¹⁰⁸, w ramach pogłębiania przyjaźni polsko-radzieckiej czynna była ekspozycja pt. *Antoni Czechow w 50-lecie śmierci (1860–1904)*¹⁰⁹, nie zapomniano o A. Mickiewiczu, któremu poświęcono wystawę zatytułowaną *Mickiewicz – poeta, patriota i rewolucjonista*¹¹⁰. Wiele ekspozycji zorganizowano w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie, np. wystawę prac laureatów nagród literackich i naukowych¹¹¹, wystawę pt. *W oparciu o przyjaźń, pomoc i przykład ZSRR budujemy socjalizm w Polsce Ludowej*¹¹², a z okazji II zjazdu Partii zorganizowano ekspozycję książek obrazującą „historię ruchu robotniczego, Partii i osiągnięć w Planie 6-let-

---

⁹⁷ Za przykładem Jaroszowca i Skomielnej Białej, ibidem, 1955, nr 122, s. 1.

⁹⁸ J. Roszko, *Straszne książki*, ibidem, 1951, nr 268, s. 5.

⁹⁹ *Notujemy*, ibidem, 1954, nr 13, s. 4.

¹⁰⁰ *Notujemy*, ibidem, 1954, nr 100, s. 4.

¹⁰¹ *Notujemy*, ibidem, 1954, nr 83, s. 4.

¹⁰² E. Rudzka, *Wędrówki po krakowskich bibliotekach*, ibidem, 1953, nr 27, s. 3.

¹⁰³ (ms), *Pisarz rozmawia z dziećmi*, ibidem, 1955, nr 292, s. 3.

¹⁰⁴ *Notujemy*, ibidem, 1955, nr 299, s. 4.

¹⁰⁵ *Notujemy*, ibidem, 1956, nr 24, s. 4.

¹⁰⁶ *Książka pisana i drukowana*, ibidem, 1949, nr 325, s. 4.

¹⁰⁷ (zb), *Cenna wystawa doby Oświecenia*, ibidem, 1951, nr 121, s. 6.

¹⁰⁸ *Dzieła Józefa Stalina*, ibidem, 1953, nr 65, s. 5.

¹⁰⁹ *Wystawa w Bibliotece Jagiellońskiej*, ibidem, 1954, nr 233, s. 6.

¹¹⁰ S. Eile, *Wystawa w Bibliotece Jagiellońskiej*, ibidem, 1955, nr 256, s. 4–5.

¹¹¹ *Notujemy*, ibidem, 1950, nr 311, s. 6.

¹¹² *Wystawa w Miejskiej Bibliotece Publicznej*, ibidem, 1953, nr 243, s. 6.

nim¹¹³. Krakowska Akademia Sztuk Pięknych zorganizowała m.in. pokaz zagranicznych wydawnictw państwowych poświęcony Leonardo da Vinci i Wiktorowi Hugo¹¹⁴, ekspozycję miniatur i rękopisów iluminowanych w reprodukcjach jedno- i wielobarwnych, których oryginały znajdowały się w największych muzeach świata¹¹⁵, następnie wystawę książek, druków i opraw książkowych od Gutenberga do końca XVIII w.¹¹⁶ Ponadto w Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej czynna była wystawa uwzględniająca zagadnienia związane z „Rokiem Kopernikowskim” pn. *Książka w pracy nauczyciela geografii*¹¹⁷, w bibliotece PAN ekspozycja pt. *Krakowska książka ilustrowana w dobie Odrodzenia* zorganizowana przez zarząd Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa¹¹⁸, a w MBP w Bydgoszczy wystawa pod nazwą *Adam Mickiewicz – poeta i człowiek czynu*¹¹⁹.

Do nieszczęść, które dotknęły świat bibliotekarski – o czym donoszono na łamach gazety – należała śmierć dyrektora BN Adama Łysakowskiego, prezesa Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich, autora prac z zakresu bibliografii i bibliologii¹²⁰ oraz zgon Adama Bara, kustosa BJ, historyka literatury¹²¹.

Na łamach pisma zaistniał również temat bibliotek zagranicznych, np. w Pradze działalność kulturalną prowadziła biblioteka objazdowa w postaci bibliobusa, który ze zbiorem 500 książek docierał do przedmieść Pragi¹²², w Moskwie zarejestrowano 2253 biblioteki, które posiadały łącznie 64 mln książek¹²³, ponadto w ZSRR postanowiono założyć 20 nowych bibliotek w wioskach wysokogórskich w Dagestańskiej Republice Autonomicznej¹²⁴, zaś w USA Mc Carthy zainicjował usuwanie z bibliotek i palenie książek postępowych, w tym *Czarodziejską górę* Manna i *Teorię względności* Einsteina¹²⁵.

Temat archiwów pojawiał się na łamach „Dziennika Polskiego” w niewielkim stopniu, pisano głównie o Archiwum Państwowym w Krakowie, które powstało z połączenia Archiwum Państwowego i Archiwum Akt Dawnych Miasta Krakowa¹²⁶, o ekspozycjach organizowanych przez archiwa, informowano również o przyjeździe do Krakowa zastępcy generalnego dyrektora Centralnego Zarządu

¹¹³ *Wystawa w Miejskiej Bibliotece Publicznej*, ibidem, 1954, nr 62, s. 8.

¹¹⁴ K. Winkler, *Leonardo da Vinci i Wiktor Hugo w ilustracjach i publikacjach*, ibidem, 1952, nr 128, s. 4.

¹¹⁵ K. Winkler, *Wystawa miniatur i rękopisów iluminowanych*, ibidem, 1953, nr 48, s. 3.

¹¹⁶ K. Winkler, *Stare druki, księgi i oprawy*, ibidem, 1953, nr 136, s. 4.

¹¹⁷ *Notujemy*, ibidem, 1953, nr 121, s. 4.

¹¹⁸ (E. R.), *Wystawa książki renesansowej*, ibidem, 1953, nr 229, s. 4.

¹¹⁹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, ibidem, 1955, nr 120, s. 1.

¹²⁰ *Notujemy*, ibidem, 1952, nr 250, s. 5.

¹²¹ *Adam Bar*, ibidem, 1955, nr 78, s. 2.

¹²² *Biblioteka na kółkach*, ibidem, 1949, nr 21, s. 8.

¹²³ *Czy wiecie, że...*, ibidem, 1949, nr 120, s. 6.

¹²⁴ *U przyjaciół w Związku Radzieckim*, ibidem, 1949, nr 296, s. 2.

¹²⁵ *Einstein i Tomasz Mann na indeksie w USA*, ibidem, 1953, nr 156, s. 2.

¹²⁶ M. Krupowa, *Wśród starych ksiąg ożywa przeszłość*, ibidem, 1952, nr 117, s. 3.

Archiwów w Moskwie Prokopienki i kustosza Archiwum Akt Dawnych w Moskwie Szumiłowowa¹²⁷.

Biblioteki i archiwa w latach 1957–1969

Temat bibliotek znalazł się w centrum uwagi redaktorów „Dziennika Polskiego” także w ostatnich z interesujących nas lat. W okresie 1957–1969 zanotowano 419 pozycji poruszających tematy bibliotek i archiwów. Najmniej tego typu tekstów opublikowano w 1963 r. – 16, trzy razy wystąpił wynik powyżej 20 (27 w 1962 r., 28 w 1966 r., 29 w 1964 r.). Wynik równy i powyżej 30 uzyskano w następujących latach: 30 w 1960 r., 31 w 1961 r., po 33 publikacje zanotowano w 1958 i 1969 r., po 34 teksty ukazały w 1957 i 1965 r., 35 publikacji zarejestrowano w 1967 r., 38 w 1959 r. Najwięcej pozycji odnotowano w 1968 r. – 51.

Tab. 3. Biblioteki i archiwa na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957–1969

Rok	Biblioteki i archiwa (liczba publikacji)
1957	34
1958	33
1959	38
1960	30
1961	31
1962	27
1963	16
1964	29
1965	34
1966	28
1967	35
1968	51
1969	33
łącznie	419

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957–1969 biblioteki borykały się z wieloma problemami, pisano o kłopotach bibliotek publicznych w Nowej Hucie: skarżono się, że bibliotek było zbyt mało, że nie było wystarczającej ilości pieniędzy na zakup nowości a czytelnicy nie oddawali książek, gdy wyjeżdżali z Nowej Huty, zastanawiano się nad wprowadzeniem minimalnych opłat za korzystanie z biblioteki i kaucji za książki¹²⁸. Roman Jaskuła zajął się problemami krakowskich peryferii na przykładzie osiedli Skotniki i Kliny. W Skotnikach – pisał autor artykułu – „punkt został zlikwidowany, gdyż kierowniczka świetlicy bagatelizowała tę sprawę”, w drugim przypadku też nikt

¹²⁷ *Archiwiści radzieccy przyjadą do Krakowa*, ibidem, 1954, nr 242, s. 4.

¹²⁸ (sp), *Kłopoty biblioteki publicznej w Nowej Hucie*, ibidem, 1957, nr 181, s. 6.

nie podjął się prowadzenia punktu przy świetlicy. Autor zauważył, że na osiedlach peryferyjnych, nie posiadających świetlic, punkty biblioteczne często lokalizowano przy szkołach. Brakowało osób do prowadzenia punktów (tak jak w Toniach i Rybitwach), gdyż MBP nie posiadała odpowiednich funduszy na wynagrodzenia¹²⁹. W podobnym tonie utrzymane były inne artykuły: zwracano uwagę na zmniejszającą się ilość czytelników, zbyt ubogie księgozbiory, brak nowości, brak dobrej literatury podróźniczej, sensacyjnej, młodzieżowej. Proponowano, aby całą podwyżkę funduszy na biblioteki przeznaczyć na zakup interesujących książek, w tym sensacyjnych oraz przekazywać do sądów czytelników nie zwracających książek¹³⁰.

Biblioteki nękały problemy lokalowe. Aby poprawić sytuację, proponowano przeprowadzanie zbiórki na cele budownictwa bibliotecznego, reaktywowanie punktów bibliotecznych, wprowadzenie zwyczaju darowania bibliotece książek w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy¹³¹.

Również sami bibliotekarze chcieli poprawić styl pracy biblioteki i stworzyć najkorzystniejsze warunki pracy dla tych instytucji. Wiele pisano o zawodzie bibliotekarza:

zawód bibliotekarski nie jest łatwy ani należycie doceniany. Chcemy podnieść jego rangę społeczną przez rozbudzenie ambicji wśród pracowników tego zawodu, przez lepsze przygotowanie ich do pracy z czytelnikiem i uświadomienie im, że istotą naszego zawodu jest służba społeczeństwu przy pomocy książki, prasy i wszystkich materiałów bibliotecznych¹³²,

czytamy m.in. w „Dzienniku Polskim”. Pojawiły się artykuły o kursach dla bibliotekarzy¹³³, o szkoleniu bibliotecznym na uczelniach, wolnym dostępie do półek, o sposobach studentów na wyniesienie potrzebnej części książki, o kradzieżach książek¹³⁴. Informowano także o odbywających się sesjach, np. sesji naukowej Biblioteki Jagiellońskiej, podczas której mówiono o roli BJ w życiu uczelni, o świadczonych przez nią usługach¹³⁵, zjazdach, m.in. o zjeździe bibliotekarzy w Jarocinie, od 1949 r. głównego ośrodka kursów bibliotecznych¹³⁶, następnie o uroczystościach związanych z odznaczeniami bibliotekarzy¹³⁷.

Dziennikarze przeprowadzali obserwację wyborów czytelniczych, np. Jerzy Walawski na podstawie wizyt w jednej z nowohuckich bibliotek stwierdził, że „ludzie sycą się książkami łatwymi, po ambitniejszą literaturę sięgają rzadko” oraz, że „nie cieszą się popularnością nasi współcześni pisarze, nawet najwybitniejsi. Czyta ich tylko młodzież, ale to z obowiązku”. Omawiał ponadto zalety wolnego dostępu

¹²⁹ R. Jaskuła, *Peryferia – pustynią czytelniczą*, ibidem, 1963, nr 90, s. 3.

¹³⁰ (im), *Czytelnicy czekają na książki*, ibidem, 1957, nr 268, s. 4.

¹³¹ S. Stochel, *Pomóżmy bibliotekom*, ibidem, 1958, nr 102, s. 8.

¹³² J. Korpała, *Biblioteka przyjacielem czytelnika*, ibidem, 1962, nr 221, s. 3.

¹³³ J. Walawski, *Szczebel do wiedzy*, ibidem, 1963, nr 80, s. 3.

¹³⁴ K. Oszywa, *Bezradni wśród książek*, ibidem 1965, nr 61, s. 4.

¹³⁵ (s), *Sesja naukowa Biblioteki Jagiellońskiej*, ibidem, 1964, nr 273, s. 1–2.

¹³⁶ K. Zbijewska, *Ludzie i książki*, ibidem, 1965, nr 202, s. 3.

¹³⁷ *Odnaki dla zasłużonych bibliotekarzy*, ibidem 1968, nr 143, s. 8.

do półek: „obecny bezpośredni kontakt z książką przy jej wyborze dostarcza niespodziewanie większej satysfakcji niż kartkowanie martwego katalogu”, a także krytykował pracę bibliotekarzy: „bibliotekarki powołane do propagowania czytelnictwa, upowszechniania czytelnictwa, upowszechniania dobrej literatury, najmniej robią w tym kierunku. Są jakieś tam akcje konkursowe, parę spotkań autorskich przy okazji Dni Oświaty Książki i Prasy, jakiś odczytek i wystawa. To wszystko ma charakter odświętny, odpustowy”. Był przeciwny wycofywaniu lektury „łatwiejszej” ponieważ uważał, że „nawet mało ambitna książka niesie czytelnikowi pewne bogactwo słów, uczy choćby względnie poprawnego mówienia, choćby ortografii”, a wycofanie kryminałów „pogorszyłoby jeszcze sytuację, odpadłby bowiem wabik, który można przecież mądrze wykorzystać dla przywrócenia właściwych proporcji”¹³⁸.

W 1966 r. przeprowadzono badania czytelnictwa w 40 krakowskich filiach bibliotecznych, podległych MBP. Wynikało z nich, iż do najpopularniejszych tytułów książek na terenie Krakowa należały *Pestka* Anki Kowalskiej, *Opowieści biblijne* Zenona Kosidowskiego, *I znowu kusząca Kanada* Arkadego Fiedlera oraz *Anioły płakać będą* Ryszarda Kłysia¹³⁹.

Na łamach „Dziennika” podjęto temat biblioterapii: „placówka biblioteczna powinna być traktowana na równi z poradnią higieny i zdrowia psychicznego, a bibliotekarz swoją pracę powinien upowszechniać konieczność przebudowy postawy moralnej człowieka w duchu bardziej socjocentrycznym” twierdziła m.in. Danuta Gostyńska, prowadząca bibliotekę dla chorych w II Klinice Chorób Wewnętrznych Oddział Nerwic Narządowych¹⁴⁰.

Wzorem lat ubiegłych pisano o otwarciu nowych bibliotek, np. biblioteki filialnej z wolnym dostępem do półek na os. Kalinowym¹⁴¹, a także o projektach budowy nowych, m.in. informowano, że przy ul. Marka w Krakowie położono kamień węgielny pod gmach biblioteki dla oddziału Muzeum Narodowego – zbiorów Czartoryskich¹⁴², z inicjatywy zaś Światowego Związku Esperantystów miała powstać biblioteka człowiekowych dzieł literatury Wschodu i Zachodu przełożonych na język esperanto¹⁴³.

Wiele informacji i artykułów poświęcono Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie, która, według publikacji zamieszczonych w „Dzienniku”, w 1957 r. posiadała 30 000 czytelników, jej zbiory liczyły 190 tys. książek, a wypożyczyła około 620 tys. tomów¹⁴⁴. Informowano, iż w 1960 r. krakowska MBP zdobyła 1. miejsce w ogólnopolskim współzawodnictwie bibliotek za 1960 r.¹⁴⁵ W 1964 r. w planie gospodarczym Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej przewidziano wzrost

---

¹³⁸ J. Walawski, *Biblioteki i pięknoduchy*, ibidem, 1963, nr 47, s. 5.

¹³⁹ (taed), *Jakie książki najchętniej czytamy*, ibidem, 1967, nr 32, s. 4.

¹⁴⁰ *Książka w cierpieniu*, ibidem, 1966, nr 203, s. 3.

¹⁴¹ (an), *Ósma placówka biblioteczna w Nowej Hucie*, ibidem, 1969, nr 167, s. 4.

¹⁴² *Przy ulicy Marka powstaje gmach muzealno-biblioteczny*, ibidem, 1958, nr 308, s. 4.

¹⁴³ *Biblioteka esperancka*, ibidem 1964, nr 142, s. 3.

¹⁴⁴ *30000 czytelników w Miejskiej Bibliotece Publicznej*, ibidem, 1957, nr 5, s. 6; wg „Rocznika Statystycznego Miasta Krakowa 1945–1960”. R. Kraków 1961, s. 168 stan publicznych bibliotek powszechnych w dniu 31 grudnia 1957 r. przedstawiał się następująco: 414 900 tomów, 30 800 czytelników, 664 800 wypożyczeń.

¹⁴⁵ *Miejska Biblioteka Publiczna najlepsza w kraju*, ibidem 1960, nr 293, s. 4.

sieci placówek MBP o 4 placówki filialne (z 44 do 48), zaś liczba punktów bibliotecznych wraz z punktami domu kultury wynosić miała 139 placówek¹⁴⁶. W roku następnym otwarto nową bibliotekę filialną dla dorosłych i starszej młodzieży, z wolnym dostępem do półek¹⁴⁷, ponadto z inicjatywy MBP powstało do 1965 r. sześć Kół Przyjaciół Biblioteki, których zadaniem było m.in. „niesienie pomocy bibliotekom w ich działalności kulturalno-oświatowej i zbliżeniu czytelników do współczesnej literatury beletrystycznej oraz popularnej i naukowej”¹⁴⁸. W 1967 r. MBP liczyła już 50 filii i 64 punkty biblioteczne, posiadając łącznie 526 362 tomy oraz 72 586 czytelników¹⁴⁹, w 1969 r. wkroczyła z 620 tys. książek w zbiorach i 80 tys. czytelników korzystających z 50 bibliotek filialnych i około 60 punktów bibliotecznych, a także przystąpiła do przewidzianego do roku 1970 współzawodnictwa bibliotek publicznych na 25-lecie PRL¹⁵⁰. W tymże roku przypominano ponadto historię biblioteki, której powstanie zatwierdzono uchwałą Rady Miejskiej z dnia 18 grudnia 1945 r., ale właściwą działalność rozpoczęto w lutym 1946 r., gdy prezydent miasta powołał Józefa Korpałę na stanowisko dyrektora¹⁵¹.

Drugie miejsce pod względem liczby zamieszczonych publikacji zajęła Biblioteka Jagiellońska. W 1961 r. pisano o utrudnieniach wywołanych remontami obiektu¹⁵², krytycznie oceniano osoby zatrudnione w bibliotece, dowodząc, że „poziom kwalifikacji pracowników w porównaniu z poziomem przedwojennym jest bardzo niski. W Bibliotece Jagiellońskiej znaleźli nawet zatrudnienie ludzie zgoła niedokształceni, kompromitujący nieraz swoją pracą tak poważną placówkę naukową”¹⁵³. Zwracano uwagę na częste kradzieże książek, wynoszenie i sprzedaż map przez pracowników, palenie rękopisów, np. prof. Leonarda Lesoszego, historyka sztuki¹⁵⁴. Poseł Bolesław Drobner zaprzeczał tym zarzutom, natomiast Jan Wiktor – w liście zamieszczonym na łamach „Dziennika Polskiego” – dziękował Zdzisławowi Dudzikowi za ujawnienie tych spraw, pisząc: „kto korzystał ze zbiorów Biblioteki do pracy ten z bólem patrzył na rozpanoszone stosunki, na upadek samej Biblioteki, jak i poziomu pracowników”¹⁵⁵. Do tej dyskusji włączył się Jan Adamczewski przypominając też, że przed laty z pobytu w BJ nie był zadowolony także Lenin, który korzystał tu z pism Ludwika Feuerbacha (zachował się zapis z 28 lutego 1914 r.).

¹⁴⁶ *Dalszy wzrost ilości świetlic i bibliotek*, ibidem, 1964, nr 7, s. 4.

¹⁴⁷ *Nowa biblioteka przy Al. Krasińskiego*, ibidem, 1965, nr 237, s. 4.

¹⁴⁸ *Powstały Koła Przyjaciół Bibliotek*, ibidem, 1965, nr 112, s. 6.

¹⁴⁹ *Książka w Krakowie*, ibidem, 1967, nr 103, s. 3; wg „Rocznika Statystycznego Miasta Krakowa”. R. 6 (1967). Kraków 1968, s. 194 stan publicznych bibliotek powszechnych w dniu 31 grudnia 1967 r. przedstawiał się następująco: ilość filii 52, ilość punktów bibliotecznych 97, woluminów 649 tys. i 83 tys. czytelników.

¹⁵⁰ (an), *Współzawodnictwo o czytelnika*, ibidem, 1969, nr 3, s. 6; według danych z „Rocznika Statystycznego Miasta Krakowa”. R. 8 (1969). Kraków 1970, s. 178 stan publicznych bibliotek powszechnych przedstawiał się następująco: 53 filie, 103 punkty biblioteczne, 690 tys. woluminów i 84 tys. czytelników.

¹⁵¹ (an), *W kolejce po pół miliona... książek*, ibidem, 1969, nr 34, s. 8.

¹⁵² *Notujemy*, ibidem, 1961, nr 175, s. 6.

¹⁵³ Z. Dudzik, *Za murami Jagiellonki*, ibidem, 1958, nr 207, s. 5.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

¹⁵⁵ *Dwugłós o Jagiellonce*, ibidem, 1958, nr 213, s. 5.

W liście do siostry z 22 kwietnia 1914 r. wyraził opinię, że „biblioteka tu jest zła i arcy niewygodna, ale mnie i tak prawie nie zdarza się bywać w niej”¹⁵⁶. W świetle publikacji te mankamenty nie zmieniły jednak sytuacji, bowiem zwiększał się księgozbiór i przybywało czytelników, np. w 1966 r. księgozbiór liczył 1.329 tys. tomów, w tym 805 tys. książek, 223 tys. czasopism i 300 700 pozycji w zbiorach specjalnych, a bibliotekę odwiedzało codziennie około 800–900 osób¹⁵⁷.

Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano ponadto o krakowskiej bibliotece dla niewidomych, w której nagrywano różne książki na taśmy magnetofonowe¹⁵⁸, przypominano historię Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w 45. rocznicę jej istnienia (powstałej dzięki połączeniu bibliotek nauczycielskich szkół średnich Krakowa i noszącej początkowo nazwę Centralna Biblioteka Nauczycielska Okręgu Szkolnego Krakowskiego)¹⁵⁹ oraz historię Ossolineum (150 lat wcześniej Józef Maksymilian Ossoliński, uczonec, pisarz, bibliofil, oddał swe zbiory narodowi i w ten sposób „rozpoczęła żywot jedna z najwspanialszych polskich bibliotek i wydawnictw Ossolineum”)¹⁶⁰. Z publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł dowiedzieć się i o tym, że w zbiorach Biblioteki Wrocławskiej odnaleziono oryginał dialogu łacińskiego Giordano Bruna pt. *Demogorgen czyli drzewo życia* z 1572 r.¹⁶¹ oraz że z biblioteki klasztornej oo. franciszkanów we Wschowie skradziono 18 pozycji, w tym inkunabuły, które milicja szybko odzyskała¹⁶². Informowano też o rozpoczętych pracach nad rekonstrukcją biblioteki na Wawelu gromadzonej przez Zygmunta Augusta¹⁶³.

Czytelnicy „Dziennika” dowiadywali się o organizowanych przez biblioteki licznych odczytach (np. w Miejskiej Bibliotece Publicznej odbyły się odczyty Józefa Korpały pt. *Bibliografia dla wszystkich*¹⁶⁴ i Włodzimierza Maciąga *Najlepsze powieści 1960 i 1961 r.*¹⁶⁵), spotkaniach autorskich ze znanymi pisarzami i poetami (m.in. z Kornelem Filipowiczem¹⁶⁶, Stanisławem Grochowiakiem¹⁶⁷, Tadeuszem Hołujem¹⁶⁸, Jalu Kurkiem¹⁶⁹, Stanisławem Lemem¹⁷⁰, Natalią Rolleczek, Olgierdem Terleckim¹⁷¹). Donoszono, że biblioteki organizowały lub brały udział w konkursach, np. Biblioteka

¹⁵⁶ J. Adamczewski, *Lenin w Jagiellonce*, ibidem, 1970, nr 45, s. 5.

¹⁵⁷ (k), *340 tysięcy odwiedzin w Bibliotece Jagiellońskiej*, ibidem, 1966, nr 211, s. 4.

¹⁵⁸ b.c., *Książki dla niewidomych na ... 90 km*, ibidem, 1961, nr 48, s. 6.

¹⁵⁹ J. Morawska-Kleczkowska, *Słońce dla książek*, ibidem, 1967, nr 136, s. 4.

¹⁶⁰ R. Taedling, *Świata opisanie*, ibidem, 1967, nr 94, s. 3–4.

¹⁶¹ *Oryginał dzieła Giordano Bruna*, ibidem, 1968, nr 258, s. 1.

¹⁶² *Dzięki sprawnej akcji MO odzyskano skradzione starodruki*, ibidem, 1967, nr 237, s. 2.

¹⁶³ *Księgi wracają*, ibidem, 1957, nr 75, s. 4.

¹⁶⁴ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, ibidem, 1962, nr 108, s. 6.

¹⁶⁵ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, ibidem, 1962, nr 109, s. 6.

¹⁶⁶ *[Pierwszy wieczór literacki...]*, ibidem, 1959, nr 111, s. 6.

¹⁶⁷ *Warto wiedzieć i skorzystać*, ibidem, 1965, nr 286, s. 6.

¹⁶⁸ *Spotkanie z T. Hołujem*, ibidem, 1959, nr 117, s. 6.

¹⁶⁹ *Warto wiedzieć i skorzystać*, ibidem, 1965, nr 62, s. 8.

¹⁷⁰ *Dziś...*, ibidem, 1962, nr 123, s. 6.

¹⁷¹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, ibidem, 1966, nr 104, s. 6.

w Bochni uzyskała I miejsce w konkursie pod nazwą *Piękno na co dzień*. Był to konkurs zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz „Tygodnik Kulturalny” „na najpiękniej urządzonej placówkę kulturalno-oświatową popularyzującą w swojej wsi czy miasteczku poradnictwo w zakresie estetyki życia codziennego”¹⁷².

Pojawiały się relacje o organizowanych w bibliotekach wystawach: w Czytelni Francuskiej w Krakowie otwarto wystawę upamiętniającą 200-lecie urodzin Napoleona Bonaparte¹⁷³, w Bibliotece Głównej Politechniki Krakowskiej uruchomiono wystawę radzieckiej książki technicznej¹⁷⁴, w Bibliotece Akademii Medycznej czynna była ekspozycja radzieckich książek i prasy medycznej¹⁷⁵, a w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej zorganizowano wystawę pn. *Książka do nauczania historii od początku szkolnictwa polskiego*¹⁷⁶

Wiele ekspozycji organizowała Biblioteka Jagiellońska, np. czynne były wystawy: *Brytyjskie nowości wydawnicze z historii nauki i techniki*¹⁷⁷, *Erazm z Rotterdamu w Polsce* – z okazji 500. rocznicy jego urodzin, podczas której prezentowano książki dedykowane przez Erazma swoim przyjaciołom¹⁷⁸, wystawa poświęcona twórczości Adama Asnyka w związku z 120. rocznicą urodzin¹⁷⁹ czy wystawa obrazująca dorobek wydawniczy i naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego w 25-leciu¹⁸⁰.

Redakcja „Dziennika” podkreślała, że najbardziej aktywną pod względem prezentowanych ekspozycji okazała się krakowska MBP, w której czynne były m.in. wystawy poświęcone Krakowowi: np. *Kraków literacki w Polsce Ludowej* prezentująca dorobek 195 pisarzy, poetów, prozaików, dramaturgów, krytyków literackich i tłumaczy, którzy żyli i tworzyli w okresie 25-lecia w Krakowie¹⁸¹ czy *Najpiękniejsze druki krakowskie 20-lecia 1945–1964*, na której pokazano ponad 150 książek z pięciu krakowskich drukarni: Narodowej, Wydawniczej, UJ, Krakowskich Zakładów Graficznych i Pracowni Poligraficznej Państwowego Wydawnictwa Muzycznego oraz druki programowe i doświadczalne z Katedry Grafiki Książki ASP¹⁸². Sporo wystaw poświęcono Warszawie (m.in. w 1958 r., w związku z rozpoczynającymi się 1 września Miesiącem Odbudowy Stolicy, MBP w Krakowie przygotowywała wystawę poświęconą przeszłości powstańczej i Warszawie odbudowującej się¹⁸³), ZSRR (tu przykładem może być ekspozycja pt. *ZSRR przoduje w podboju kosmosu*¹⁸⁴),

¹⁷² *Biblioteka w Bochni uzyskała I miejsce*, ibidem, 1962, nr 185, s. 2.

¹⁷³ (au), *Wystawa na 200-lecie urodzin Napoleona*, ibidem, 1969, nr 273, s. 8.

¹⁷⁴ *Trzy nowe wystawy*, ibidem, 1960, nr 104, s. 6.

¹⁷⁵ *Wystawa radzieckiej książki i prasy medycznej*, ibidem, 1957, nr 260, nr 6.

¹⁷⁶ *Wystawa historycznej książki*, ibidem, 1958, nr 220, s. 6.

¹⁷⁷ *Warto wiedzieć i skorzystać*, ibidem 1965, nr 297, s. 4.

¹⁷⁸ (an), *Z epoki Renesansu*, ibidem, 1969, nr 276, s. 6.

¹⁷⁹ *120 rocznica urodzin Adama Asnyka*, ibidem, 1958, nr 243, s. 8.

¹⁸⁰ (an), *Dorobek naukowy UJ w „Jagiellonce”*, ibidem, 1969, nr 174, s. 6.

¹⁸¹ (SJ), *„Kraków Literacki w Polsce Ludowej”*, ibidem, 1969, nr 228, s. 6.

¹⁸² (k), *Dwie wystawy książek*, ibidem, 1964, nr 105, s. 4.

¹⁸³ (zg), *Warszawa tematem wystawy*, ibidem, 1958, nr 203, s. 6.

¹⁸⁴ *Warto wiedzieć i skorzystać*, ibidem, 1962, nr 265, s. 8.

Polsce Ludowej (np. pokaz fotosów i książek *Dwadzieścia lat Polski Ludowej*¹⁸⁵), polskim twórcom (m.in. wystawa pod nazwą *Władysław Broniewski poeta polskiego proletariatu*¹⁸⁶).

Na łamach „Dziennika Polskiego” zamieszczono ciekawostki i informacje o bibliotekach za granicą, np. pisano, że w bibliotece uniwersyteckiej w stanie Indiana odnaleziono fragment manuskryptu anglosaskiego z X lub XI w. na pergaminie francuskich kazań mnicha Aelfrica¹⁸⁷, w królewskiej bibliotece w Kopenhadze uruchomiono wystawę pt. *Polska książka dla dzieci* zorganizowaną z inicjatywy polskiego i duńskiego komitetu ds. UNESCO¹⁸⁸. Informowano, że w Bibliotece Watykańskiej skradziono *Canzoniere* Petrarce – 366 poematów, w których opiewał Laureę, manuskrypty Torquato Tassa z XVI wieku, kopię korony króla węgierskiego św. Stefana i inne przedmioty¹⁸⁹, ponadto o prowadzonym śledztwie w sprawie kradzieży 8 stron odręcznych notatek naukowych z kolekcji rękopisów Leonarda da Vinci, które zostały skradzione z biblioteki w Mediolanie¹⁹⁰.

Donoszono również o zgonach zasłużonych bibliotekarzy, np. o śmierci Stanisława Piotra Koczorowskiego, kustosa Biblioteki Narodowej i byłego dyrektora Biblioteki Polskiej w Paryżu¹⁹¹, Władysława Hordyńskiego, kustosa zbiorów materiałów muzycznych BJ¹⁹², Alojzego Preissnera, kustosa i kierownika zbiorów specjalnych Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie¹⁹³.

Tylko kilka publikacji dotyczyło archiwów: z inicjatywy Naczelnej Dyrekcji Archiwów zorganizowano „Tydzień Archiwów” mający na celu zapoznanie społeczeństwa z zadaniami placówek archiwalnych i uświadomienie go o znaczeniu opieki nad starymi dokumentami¹⁹⁴, pisano też o archiwach w Krakowie, np. o Archiwum Metropolitalnym w Krakowie, kapituły krakowskiej na Wawelu, Archiwum UJ i innych¹⁹⁵ oraz wystawie czynnej w archiwum państwowym pt. *Nowe oblicze województwa krakowskiego*¹⁹⁶.

---

¹⁸⁵ *Warto wiedzieć i skorzystać*, ibidem 1964, nr 171, s. 5.

¹⁸⁶ *Warto wiedzieć i skorzystać*, ibidem, 1967, nr 179, s. 4.

¹⁸⁷ *Krótko z zagranicy*, ibidem, 1960, nr 187, s. 1.

¹⁸⁸ *Wystawa książek dla dzieci w Kopenhadze*, ibidem, 1959, nr 127, s. 1.

¹⁸⁹ *Sensacyjna kradzież w Watykanie*, ibidem, 1965, nr 282, s. 1.

¹⁹⁰ *W telegraficznym skrócie*, ibidem, 1968, nr 270, s. 2.

¹⁹¹ *Zgon kustosa Biblioteki Narodowej*, ibidem, 1958, nr 287, s. 6.

¹⁹² *Mgr Władysław Hordyński*, ibidem, 1968, nr 6, s. 8.

¹⁹³ *Alojzy R. Preissner*, ibidem, 1968, nr 167, s. 4.

¹⁹⁴ (zb), *Organizujemy Tydzień Archiwów*, ibidem, 1957, nr 302, s. 4.

¹⁹⁵ F. Kiryk, *Bez archiwistów nie ma historii*, ibidem, 1968, nr 251, s. 3.

¹⁹⁶ (k), *Wystawa w Archiwum Państwowym*, ibidem, 1965, nr 138, s. 6.

Book-related institutions on the pages of “Dziennik Polski” in the years 1945–1969

Part One: Libraries and archives

Abstract

Since its beginning, Kraków’s daily “Dziennik Polski”, published since February 4, 1945, has paid considerable attention to books and book-related institutions such as bookshops and libraries. In the years 1945–1969 there appeared 256 comments with regard to publishing houses, 247 were texts discussing bookshops and antiquarian bookshops whereas 890 publications were dealing with libraries and archives. Altogether, in the years 1945–1969 book-related institutions were written about 1393 times.

The first texts devoted to libraries were concerned with damages in library collections and attempts at rescuing, regaining and finding collections. In the following texts the needs of Polish librarianship were discussed, especially the need to create relevant legislative acts and to develop library networks. “Dziennik Polski” presented individual libraries such as the National Library, the Jagiellonian Library, the Ossolineum Library and many others. In later years the newspaper’s journalists informed the readers about sessions, conventions and conferences devoted to the problems of Polish librarianship as well as about librarianship courses that were being organized. After 1956 the comments on library matters were dominated by the ones concerning Kraków and its vicinity.